Ellen Key i en detalj av målningen *Vänner* av **Hanna Pauli**.

När var barn lyckligast?

–Jag vill inte bli stor, sa barnbarnet. –Varför är det så bråttom att bli stor? fortsatte hon. Vad svarar man på en så existentiell fråga? Det är inte vettigt att ett barn som inte fyllt elva ska behöva känna så.

Som mormor blir jag både ledsen, förbannad och arg för att det är så och jag gav mig in på ett försök till förklaring.

Frågan kom upp vid vilken tid barn fått vara **mest barn**. Jag berättade hur det var för mycket länge sedan då även små barn fick arbeta tidigt, ha ansvar för yngre syskon och göra enklare sysslor i hushållet. Då skola var förbehållet de rikaste. På den tiden då vårt land ännu inte blivit industrialiserat och de flesta levde i bondesamhället.

Först vid 1800-talets mitt lagstadgades om allmän skola. Det mesta som rörde allmänheten sköttes på den tiden genom kyrkan. Varje församling var skyldig att ordna en folkskola så att alla barn skulle få lära sig det elementäraste.

Då hade redan industrialiseringen hunnit en bit på väg och även barn utnyttjades på fabriker inom olika branscher som billig arbetskraft.

Vid samma tid som folkskolan kom till, föddes Ellen Karolina Sofia Key, den 11 december 1849 i Gladhammars socken utanför Västervik. Hon kom att ägna hela sitt liv åt olika samhällsfrågor. Det var hon som myntade begreppet **Barnets århundrade** om 1900-talet.

När hon dog i april 1926 hade första världskriget passerat. Kejsardömen i Europa hade gått under och den ryska tsarfamiljen mördats och kommunismens revoltörer tagit över i Ryssland. Det var oroligt på många håll i världen, ekonomisk nedgång och ett nytt världskrig var snart ett faktum.

De fyra första decennierna på 1900-talet kan knappast ha varit goda tider att vara barn i. Sett i backspegeln så var kanske min generation, de förkättrade fyrtiotalisterna, som egentligen var den första barngenerationen som fick uppleva en barndom som liknade Ellen Keys version.

Det hade blivit fred efter andra världskrigets fasor. I Sverige hade vi sluppit undan praktiskt taget allt elände som världen i övrigt måste uppleva. Det var en tid av hopp, goda föresatser, utveckling på alla fronter, samhällsbyggande och förändring.

Då fick barn vara barn, samhället stöttade på alla sätt. Jag berättade för mitt barnbarn att när jag var i hennes ålder tänkte jag inte alls på att jag skulle bli vuxen fort. Jag hade fullt upp med att

fortsättning ↘

Formgivning: hovberg.se

leka, det fanns massor av barn att leka med, vi var ute och lekte hela dagarna. Vi hade inte så mycket saker, men vi **hittade på** och i våra låtsaslekar ägde vi hela världen.

När vi närmade oss puberteten, på 50-talet, blev vi de första **tonåringarna** med allt vad det innebar. Med influenser från USA upptäcktes att vi behövde ett särskilt tonårsmode. Vi lyssnade på rock'n roll, hade idoler som James Dean, Elvis Presley och Tommy Steele och lite senare Beatles. Skolan utvecklades och vidareutbildning blev tillgänglig för nästan alla. Det fanns arbete för alla.

Men vare sig vi var barn eller tonåringar hade ännu inte marknaden riktigt upptäckt hur den kunde utnyttja oss för sina syften. Den påverkansvärld som dagens barn lever i fanns inte. I lugn och ro kunde vi ta till oss vuxenvärlden.

Vi blev tidigt etablerade i arbetslivet och många bildade också familj tidigt. Det var stort engagemang i samhällsfrågor under 60- och 70-talet, kollektivet var ett ledord. Även de som var barn på 60- och 70-talet hade stor frihet att vara barn, med mycket lek utomhus. På kvällarna tittade de på Drutten och Krokodilen och Kalles klätterträd på tv.

Någonstans därefter började samhället förändras rasande fort. Under 80-talet var fyrtiotalisterna mellan 30 och 40 år och mitt i karriären. Allt handlade om pengar och ekonomiska spekulationer. Företag flyttade sin tillverkning till andra länder. Kulmen på 1900-talet var den digitala utvecklingen.

Största felet med oss fyrtiotalister är att vi var så många. De enkla förhållanden som de flesta var uppvuxna med kompenserades för en del med stor girighet när omständigheterna blev gynnsammare. Många ville maxa varje möjlighet till att tjäna pengar. Samhällsmantrat på 80-talet om att bara tänka på sig själv fick alldeles för stort genomslag hos vissa människor.

De barn som föddes under 80-talet och därefter har sedan barnaåren upplevt ett överflöd av prylar, avancerade leksaker och digitala medier. Egna mobiltelefoner, organiserad fritid med olika sportaktiviteter, resor kors och tvärs över jorden. Allt har kommit till dem. De har inte behövt använda sin egen fantasi utan konsumerar intryck via sina skärmar.

Under 2000-talets första årtionde började fyrtiotalisterna att pensioneras, nu är vi snart borta. Vi fick vara barn den tid när barn är barn. Ingen är intresserad av vad vi har att berätta om hur vi levde, hur vi hade det och vad vi tyckte om.

Däremot skylls det mesta av dagens samhällsproblem på oss. Vi beskylls för att vara en bortskämd generation som har roffat åt sig fördelar på alla sätt. Och att vi därmed lämnar efter oss en sämre framtid och högre skulder till en yngre generation.

Frågan vem som är mest bortskämd kan diskuteras. Måttlöshet är aldrig en väg till lycka. Att skyffla problem under mattan inte heller. Och inte heller att avsäga sig sin delaktighet. Att se saker i sitt rätta sammanhang och förstå orsak och verkan kan däremot lugna sinnet och ge möjlighet att hitta lösningar.

Ingen protesterar så länge tallriken och glaset är fullt. Så länge man får allt som **alla andra har** och lite till. Även om barndomen nu tycks utsträckt till långt efter att man uppnått vuxen ålder måste väl frågan varifrån allt kommit någon gång dyka upp? Vem som betalat? Saker och ting ramlar inte ner från himlen.

Mitt råd till barnbarnet blir att följa sin egen väg. Hon bestämmer själv hur länge hon vill leka. Hon ska ta sig igenom skolan och suga i sig allt hon kan lära sig. Hon ska fortsätta att läsa böcker som hon gör, hålla på med det hon gillar. Hon ska leva i nuet, tids nog kommer morgondagen.

Bär hon på något **varför** så ska hon fråga tills hon får ett vettigt svar. Ju fler insikter hon får desto bättre går det att fatta rätt beslut. Hon behöver inte alls **göra som alla andra**.

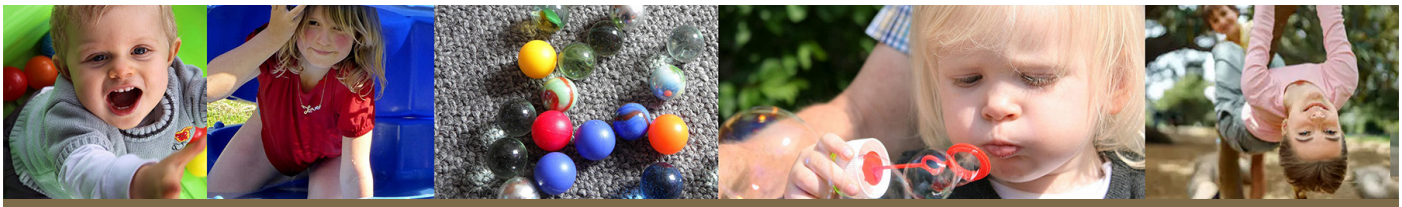

Inger Klintberg Danielsson 26-09-16

Formgivning: hovberg.se